

Bir Bektaşî Şairi

Abdal Musa

Yazan: Ali Rıza Köseoğlu

23 MAYIS
MADDE YAYIMLANMIŞTIR
SONRA GELEN BİRİNCİ AN

BEKTAŞİLER'İN büyük bir hürmet ve muhabbetini celbetmiş olan Abdal Musa, Şakâ-yık Tercümesi (sahife 33) ve Evliyâ Çelebî (cilt 2, sahife 46), gibi menbalarla göre, «Yesevî» fukarasındandır. «Aşıkpaşa-zâde» tarihinde olsun, «Şakâ-yık Tercümesi»'nde olsun bu zatın Bektaşî olduğuna dair hiç bir kayıt yoktur. Mafih onun Anadolu din hayatında çok mühim tesirler bırakan abdallardan olduğuna şüphe edilmez.

Kendisinin Bektaşî azizlerinden sayılması, Elmal'da namına izafetle büyük bir Bektaşî tekkesi vücude getirilmesi bunun bir neticesidir. Kaygusuz Abdal'ın şeyhi olmakla da şöhret kazanan bu zatın, elimizde bir «Nasihât-nâme» si ile, üç-dört parça manzûmesi vardır. Bu şiirlere muahhar devirlerde vücude getirilmiş mecmualarda tesadüf olunmaktadır.

Abdal Musa hakkında bir de «Menakip-nâme» vardır. Bunda, efsaneleşmiş, çeşitli menkıbeleri anlatılır.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın Alevî-Bektaşî Nefesleri isimli eserinde; Abdal Musa; Bektaşîler'in rivayetine göre, Hacıbektaş-ı Velî'nin amcası Haydar Ata'nın torunudur. Babası Hasan Gazi'dir. Aşıkpaşa-zâde, Abdal Musa'nın Bursa fethine katıldığını, hattâ bir savaşa külâhı düşen bir askere,

başındaki sivri külâhı giydirdiğini ve bu yüzden yeniçerilerin Hacı Bektaş'a nisbet iddia ettiklerini yazar.

Abdal Musa'nın Bursa'da bir mezarı vardır. Bu zata ait bir mezar ve tekke de Elmal'ya yakın Tekke köyündedir.

Bütün Alevî ve Bektaşîler, Abdal Musa'nın bu köyde yattığını kabul ederler. Bektaşîliğin ve Bektaşî edebiyatının kurucularından biri ve en önemlisi olan Kaygusuz Abdal, şiirlerinde Abdal Musa'nın dervişi olduğunu söyler. Bu şiirinden Elmal havâlisinde yaşadığı anlaşılır. Ayrıca Abdal Musa adına yazılan «Velâyet-nâme» de onu bu havzada yaşatır.

Bu rivayetler karşısında biri Bursa'da, öbürü Elmal'da yatan iki Abdal Musa olduğunu kabul edenler vardır. Fakat kaynaklarda bir tek Abdal Musa'dan bahsedildiği dikkate alınır, Bursa'daki mezarın, fethite bulunması bakımından, bu zat adına kurulmuş bir makam olduğu kabul edilebilir.

Abdal Musa'nın Hacı Bektaş-ı Velî ile soy bakımından yakınlığı olup olmadığı şüpheliyse de, adından da anlaşıldığı gibi bu azizin, Horasan erlerinden olduğu, gazi erenlerle, meselâ Geyikli Baba'yla münasebeti bulunduğu muhakkaktır.

Bir şiirinde de, kendisini Horasanlılar

dan olarak tanıtır ve doğum yerinin İran Azerbaycan'ındaki «Hoy» kasabası olduğunu, Hacı Bektaş-ı Velî halifesi Hâcım Sultan'a mensup bulunduğunu söyler.

Hacı Bektaş-ı Velî meydanındaki 12 posttan biri olan Ayakçı Postu'nun sahibi de Abdal Musa Sultan'dır.

Kimliği hakkında yazılanları bu kadarla sona erdirirken; Abdal Musa'nın nasip verdiği abdallardan birinin:

— Aceb, bu sultan ne soydandır?
Sorusuna, onun dervişlerinden birinin:
— Biz bu sultanın ötesini sormayız, hemem didârının âşıkıyız, diye cevap vermesi ve bunu duyan sultanın da:

Kim ne bilir bizi, nice soydanız
Ne zerrece oddan, ne de hoddanız
Bize meftun olan, marifet söyler
Biz Horasan mülkündeki boydanız.

Bizim zahmımıza, merhem bulunmaz
Biz kudret okunda, gizli yayanız
Yedi derya bizim, keşkülümüzde,
Hâcım umman ise, biz de göldenüz.

Hızır İlyas bizim, haldeşimizdir
Ne zerrece gündün, ne de aydanız
Yedi tamu bize, nevbahar oldu.
Sekiz uçmak içindeki köydenüz.

Musa gibi «Lenterani» demirüz
Aslımızı sorar isen, Hoy'danız.
Abdal Musa oldum geldim cihana
Ariflerin anladığı soydanuz...

Diye cevap vermesi; onu tanımaya çalışanlara kâfidir sanıyoruz.

HÜ DEYU

- Abdal Musa'dan -

Ben hocamdan aldım böyle dersimi:
Okur idim elif'den, ba'ya deyu.
Kimse bilmez şu dünyada sırrımı,
Tâ ezelden çağırırım, hû deyu.

Kimin azatlayup, kimin fakidir.
Kimin dövüp, sövüp, kimin okudur.
Dediler bu meydan kimin hakkıdır.
Kim dedi ki, şu murdarı yu deyu.

Evvel ekşi narken, üzüm çok iken,
Davud sofradayken, bıçak yok iken
İsmail'e inen kurban sağ iken
Kim söyledi, şu meyva'yı soy deyu.

Abdal Mûsam'm anda bir dolu içtim
İçtim ol doluyu, kendimden geçtim.
Aşkın ateşile yandım, tutuşdum
Umman gibi çağlıyorum hû deyu.

KÂR MEYDANIDIR

Muhammed - Ali'nin kıldığı dâva;
Yok meydanı değil, var meydanıdır.
Muhammed kırklara niyaz eyledi
Ar meydanı değil yâr meydanıdır.

Kırklar özün, bir araya koydular
Onlar cenazeyi, susuz yudular
Deveyi gördün mü, gördüm dediler
Ört elin, eteğin, sır meydanıdır.

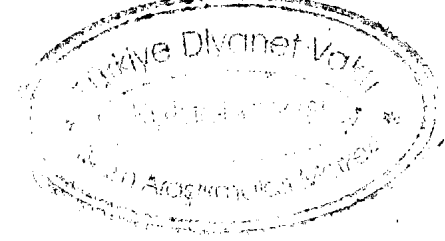
Vardığın yerlerde, ara bulasın,
Çezdiğin yerlerde, makbul olasın,
Sakla sırrını ki, setar olasın,
Çek çevir kendini, kâr meydanıdır.

Ne diyeyim şu erkânı kurana,
Yuğ çekkerler bu meydanda yalana.
Üç yüz altmış merdiveni bilene,
Kör meydanı değil, gör meydanıdır.

Abdal Mûsa Sultan gerçek er ise,
Ali'yi sevenler muhip yâr ise,
Hakkın maksuduna erem der ise,
Urganı boynunda gadr meydanıdır.

ABDAL MUSA'NIN «NASİHATNÂMESİ» NDEN SEÇME SÖZLER

- Sırrını sakla.
- Çok söyleme.
- Merhametli ol.
- Bilmediğin kimse ile dost olma.
- Düşmanlığını kazandığın kimsenin dostluğuna inanma.
- Bir kimsenin musibetine gülme.
- Tanınmadığın kimse ile münakaşa etme.
- Doğru ol.
- Musibete sabretme.
- Düşünmeden konuşma.
- Münkire gönül verme.
- Evliyâ kelâmını münkire söyleme.
- Dünyaya meyil verme.
- Olduğundan başka türlü görünme.
- Bana iyi desinler diye sofuluk satma.
- Her bulduğuna şükret.
- Zinaya sakin meyletme.
- Elinden gelirse yalnız yemek yeme.
- Gerçek mürgitten ayrılm.
- Ahla vefa et.
- Vakıflı zayıf etme.
- Kendi kendine gururlanma.
- Eğer insan isen gönlünü zenginleştir.
- Kalles ve pirâiz adamlarla yoldaş olma. Zira yol erkânın bozulur.
- Zalim olma.
- Kendini tanı. Zira 24 saatte bin devre girenlerin devrelerin hangisinde bulunursan o sıfatla haprolursun vessalâm.

ABDAL MUSA SULTAN VE VELAYETNAMESİ

Adil Ali ATALAY
(Vaktidolu)

25 NISAN 1996

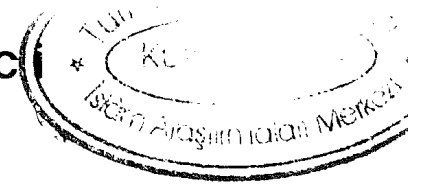
MADDE YATIRI ANRIKTAN
ESKİSİTİLMİŞ SULTAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	39845
Tasnif No:	237.62 A7H.H

1996 - İstanbul

MUSA SEYİRCİ

ABDAL MUSA SULTAN

MADDE YATIRILMADIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

16 MAYIS 1996

Türkiye Diyanet Vakfı İsmail Arslan Arşivi Merkezi Kütüphanesi	
Derneğe No.	40117
Tasnif No	928/ ABD

Der Yayınevi
İstanbul - 1992

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
XVIII. Dizi – Sayı : 15

ABDAL MÛSÂ VELÂYETNÂMESİ

Prof.Dr.Abdurrahman GÜZEL

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

30 HAZİRAN 2000

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	73178
Tas. No:	297-62 Güz. A

OSMANLI DEVLETİ'NİN

700. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ

ABDAL MUSÂ'NIN HAYATI

Prof.Dr.Abdurrahman GÜZEL
Çanakkale Üniversitesi Rektörü

6 ŞUBAT 1996

6 ŞUBAT 1996

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ALANYA

Tarih ve Kültür Seminerleri

1992-1995.

1996, s. 295-303

DN: 52713

Abdal Musâ, XIII. yy. sonu ile XIV. yy. başlarında yaşamıştır. Hoy'dan geldiği, Antalya'nın Elmalı Kazası Tekke Köyü'nde Dergahı'nı kurduğu, orada Anadolu'yu aydınlatacak "Alp-Eren"ler yetiştirdiği bilinmektedir.

Abdal Musâ'nın vefatından sonra, O'nun hayatı etrafında teşekkül eden menkabeler günümüze kadar fazla bir incelemeye tâbi tutulmadan gelmiştir. Elimizde bulunan "Abdal Musâ Velâyetnâmesi" ise, XVII. yy.da yazılmıştır. Bundan başka elimize geçen S.Nüzhet, S.F.Erten, Naci kum vb. hepsi aynı velâyetnâme'yi tekrar etmişlerdir. Hatta bu asıl nüshada okunmayan kısımlar hâlâ okunamamış olarak zamanımıza kadar gelmiştir.

Ayrıca Abdal Musâ Velâyetnâmesi'ni tamamlayan bir eser de "Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi"dir. Bu çalışmamızın vücûda gelmesinde esas kaynak "Abdal Musâ Velâyetnâmesi ve Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi" olmuştur. Zira her iki eser, hem Abdal Musâ, hem de Kaygusuz Abdal'ın hayatını vermektedir.

Bu kısa girişten sonra, elimizdeki bazı verilere dayanarak Abdal Musâ'nın "Menkâbevi ve Tarihi Hayatı"nı kısaca ana hatlarıyla vermeye çalışalım.

ABDAL MUSÂ'NIN MENKABEVİ HAYATI

1-) Ailesi, Doğum Yeri, Doğum Tarihi, Çocukluğu ve Yetişi

Elimizdeki Velâyetnâme'ye göre Abdal Musâ; Horasan'dan (1) Anadolu'ya gelmiş bir âilenin çocuğudur. Soy itibariyle "âl-i âbâ"dan geldiği, anasını küçük yaşta kaybettiği, babasının Seyyid Hasan Gazi (2), pirinin Kara Donlu Hacım Sultan ve Hacı Bektaş Veli olduğu, ayrıca Abdal Musâ'nın Hacı Bektaş Veli'nin amcası (3) olduğu da ifade edilmektedir. Bu sebeple büyük babasının İbrahim Sani olması düşünülebilir.

Abdal Musâ'nın; çocukluğu, gençliği ve yetişi ile ilgili de fazla bir bilgiye sahip değiliz. Ancak O'nun Velâyetnâme'de "sâhib-i velâyet, ehl-i kerâmet" (4) Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi'nde de "Kutb-ı cihân Veliyyü'z-Zaman" (5) olduğu kayıtlıdır.

Bu sebeple O'nu, "Kırgılluk-Olgunluk Dönemi"nden sonra ki ve Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi'ndeki muhtelif "kerâmetleri" ile daha yakından tanıma imkânına sahibiz.

Bu hususları Velâyetnâme ve Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi'ne göre kronolojik olarak şöyle ele alabiliriz:

2-) Abdal Musâ Tekke Köyü'nde

Abdal Musâ, Velâyetnâme'ye

II.II Bir Ulu Pir: Abdal Musa Sultan

II.II.1. Hacı Bektaş Veli Dergahı'nın İkinci Piri

“İmdi, ol Sultanım sırrını sakla. Az söyle, sözü düşün de sonra söyle. Sadık ol. Bilmediğin kişiye yar olma... Dünyalık için ehl-i mansıba varma (büyük makam sahibi beylere yalvarma), meğer irşad ola... Maslahat için vezir ve ricalın kapusuna varma. Düşmanına yüz verme... Kallaş pirsiz adamlarla yoldaş olma. Zira yol erkan bozulur... Vaktini zayi itme. Elden gelirse yalnızca nimet yime.” (Pend-i Abdal Musa Sultan'dan)

Kim ne bilür bizi biz ne sırdanuz
Ne bir zerre oddan ne hod sudanuz

Bizim hususumuz marifet söyler
Biz Horasan mülkindeki boydanuz

Yedi derya bizüm keşkülümüzde
Hacı'm umman oldı biz o göldenüz

Hızır İlyas bizüm yoldaşımızdur
Ne zerrece günden ne hod aydanuz

Yedi tamu bize nevbahar oldı
Sekiz uçmak içindeki köydenüz

Musa Tur'da durup münacaat eyler
Bizüm zahmımıza merhem bulunmaz

Biz kudret okuna gizli yaydanuz
Neslimiz sorarsan asıl Hoy'danız

Ali oldum adım oldı bahane
Güvercin donunda geldim bu hane

Abdal Musa oldum geldim Cihane
Arif anlar bizi nice sırdanız

Vilayetname-i Abdal Musa'ya göre, abdallarına nasip verirken gösterdiği kerametlere ikirciklenip gönül içre, “aceb bu sultan ne soydandır?” diye sorduklarında, Abdal Musa Sultan bu şiiri okumuştur. Abdal Musa'nın günümüze ulaşmış birkaç şiirinden biri olan bu dizeler, tek başına onun gücünü göstermekte ve Kaygusuz Abdal gibi bir ozan düşünürü yetiştirmesindeki gizi açığa vurmaktadır.

Abdal Musa kendisini tanıtırken “ben”i kullanmadığı gibi, inanç ve düşüncelerini de doğrudan yalın biçimde ya da simgelerle dizelerinin içine ustalıkla yerleştirmiştir.

Soyunu merak edenlere “kendisinin ne bir ateş parçasından, ne su damlasından olmadığını” söylerken, böyle bir cevher aramadığını, sadece etten kemikten insan olduğunu belirleyip geçiyor. Ancak derine inildiğinde, “biz düştüğümüz yeri yakan ateş, geçtiğimiz yeri yıkan su değiliz” anlamına da gelmez mi bu dizeler?

Arkasından, Horasan ülkesinden gelen bir boya mensup olduğunu kestirmeden söylüyorsa da, soyunun özelliklerinin açıklanmasını derin bilgilere bağlıyor. Yedi denizi keşkülüne doldurup kocaman (Hacı'm) ummana dönüştürüyor ve kendisi de onun içindeki gölden oluyor.

Aslında üçüncü beyitin anlamında biz başka bir öz yatmaktadır: Abdal Musa yedi denizi keşkülüne sığdırmıştır. Ancak Umman (Okyanus), “Hacı'm” dediği, *Hacı Bektaş Veli*'dir. Kendisi o ummandan süzülüp çıkmış bir göldür sadece. Yoldaşı, çağırının carına yetişen, gözle görünmeyen ama her yerde hazır ve nazır olan *Hızır İlyas*'tır. Günün ve ayın ötesinde, yani zamandan arınmış olan kendisidir. Kendisi, çevresi ve soyu için yedi cehennem

20 ARALIK 1995

MADE...
SONRA...
HACI...
HACI...

Yunus Emre et la poésie populaire d'expression mystique

Yunus Emre, comme Ahmed Yesevi, était issu du milieu des tribus turkmènes. Ils avaient tous deux assimilé la culture de leur temps. Ils connaissaient les fondements de la religion islamique, ainsi que la littérature et la culture persanes et les courants de la mystique musulmane, en particulier la philosophie du *Vahdet-i Vucud*, « l'Unité de l'Être », qui était un panthéisme mystique.

Néanmoins, tous deux avaient composé leurs poèmes en langue populaire, celle qui leur permettait de faire entendre leur message et de gagner les esprits et les cœurs à la nouvelle religion.

Si Ahmed Yesevi peut être considéré comme le premier Soufi turc, Yunus Emre est le pionnier de la littérature populaire d'Anatolie, d'expression mystique. Il est cependant considéré à juste titre, comme un poète de dimension universelle et un philosophe humaniste. L'auréole de gloire qu'il a connu au XXème siècle, a largement dépassé les limites de la Turquie. Il a été traduit dans les principales langues du globe terrestre.

Selon l'usage du temps, les poèmes de Yunus Emre étaient transmis de bouche à oreille, aussi a-t-il été beaucoup imité.

Il a fortement influencé la littérature des ordres de derviches, surtout celle des Bektachis. Il peut en effet être considéré comme le pionnier de la littérature bektachie. Les *nefes* des Bektachis rappellent les *Ilâhî* de Yunus Emre par leur inspiration soufie, par leur humanisme, leur esprit de tolérance et l'amour du prochain. Les Bektachis ont assimilé les idées de Yunus Emre qui étaient celles du Soufisme en général. Ils les ont fait vivre jusqu'à nos jours.

Les poèmes bektachis, tout comme ceux de Yunus Emre, sont composés dans la métrique syllabique de la poésie populaire. Leur langue, dépourvue d'emprunts savants arabo-persans, est proche du peuple et s'adresse au peuple.

Les Bektachis considèrent Yunus Emre comme un des leurs. Si Yunus n'a pas cité le nom de Hadji Bektach dans ses poèmes, alors qu'il cite le nom d'autres Baba connus à son époque, le *Vilâyetnâme* par contre, cite le nom de Yunus Emre parmi les disciples du maître¹³. Il a été assimilé par les Bektachis ainsi que d'autres saints personnages de son époque.

¹³ *Manakib-i Hacı Bektaş-i Veli* : « *Vilâyetnâme* », pp. 48-49.

Même si Yunus Emre ne fut pas Bektachi, on ne peut le séparer du cadre de la littérature bektachie. Aussi est-ce avec quelque raison que les principales anthologies de la poésie bektachie commencent par Yunus Emre¹⁴. Les Achiks bektachis n'hésitent pas à inclure les poèmes de Yunus dans leur répertoire.

Cependant, force nous est de donner à Yunus Emre une position à part, voire marginale, dans le cadre de la poésie bektachie, sa qualité de Bektachi pouvant être, à juste titre, contestée.

Abdal Musa

Le premier poète vraiment bektachi est Abdal Musa qui, d'après le témoignage de l'historien Achikpachazâde, fut le fondateur du premier ordre bektachi.

Le nom de Abdal Musa est perpétré dans le cérémonial bektachi : un des Douze Services porte son nom, celui de *Ayakçı Postu*, celui qui est chargé de garder les chaussures¹⁵.

D'après la tradition, Abdal Musa aurait été un des *Horasan Erenleri*, « Initiés du Khorassan », ce qui signifie qu'il venait de l'Est, comme Hadji Bektach, et qu'il n'était pas originaire d'Anatolie. Il serait né à Hoy, en Azerbaïdjan iranien. C'était un derviche-gazi : il participa à la conquête de Bursa, aux côtés d'Orhan Gazi¹⁶. Puis, il se serait rendu à Tekke köy, près d'Elmalı, où se trouve son sanctuaire. C'est un des principaux sanctuaires bektachis. Il contient le mausolée du saint, ainsi que le tombeau de son disciple, Kaygusuz Abdal. C'est le lieu-saint par excellence des Tahtadjis.

Il y a cependant d'autres sanctuaires attribués à Abdal Musa, notamment dans la région de Finike et dans celle de Bursa où son nom reste attaché à la conquête de la ville par Orhan Gazi¹⁷.

¹⁴ C'est le cas de la célèbre anthologie de Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî şairleri ve Nefesleri*. Même Abdülbâki Gölpınarlı, pourtant grand spécialiste de Yunus Emre, cède à la tradition dans ses *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, Istanbul 1963, en comptant Yunus Emre parmi les poètes bektachis (pp. 20-21).

¹⁵ Birge, *op. cit.*, p. 179.

¹⁶ Aşıkpasazade, éd. Ali Bey, Istanbul 1332, p. 205 ; Neşri, éd. F. Taeschner, Leipzig 1951, p. 232.

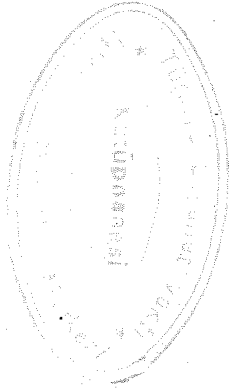
¹⁷ Fuat Köprülü, *Türk halk edebiyatı ansiklopedisi*, Istanbul 1935, fasc. I, s.v. *Abdal Musa*. Cet article a été réédité dans Orhan F. Köprülü, *Köprülü'nün edebî ve fikrî makalelerinden seçmeler*, Istanbul 1972, pp. 109-123.

IRÈNE MELIKOFF
HAOJI BEKTACH UN MYTHE ET SES AVATARS

Leiden 1998, s. 221-224. ON: 54839

15 NISAN 1999

MADE BY YASAR AKKURTAN
SONRA GÖZLER DOKÜMAN

ABDAL MUSA: BİBLİYOGRAFİK BİR YAKLAŞIM

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

02. ARALIK 1995

Abdal Musa, adı Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş devri olaylarına, özellikle Bursa fethi ve Yeniçeriliğin tesisine bağlanmış, 14. yüzyılda¹ yaşamış ünlü Türkmen babalarından biridir.

Aşıkpaşazâde'nin sözünü ettiği dört önemli gruptan birinin üyesi oldu: *Abdâlân-ı Rûm* ². 15. yüzyıldan başlayarak, kendisine, Bektâşi tarikatı silsesinde önemli bir yer atfedildi. Birçok Bektâşi nefesinde, Hâcî Bektâş-ı Velî'den sonra, Tarikatın ikinci büyük pîri olarak anıldı. Geleneksel Bektâşi âyininin oniki karakteristik hizmet postu arasında, onbirincisi Abdal Musa'nın adıyla adlandırılmaktadır ("Ayakçı Şah Abdal Musa Sultan Postu")³. Bektâşi geleneğine göre, *Hoy* (Azerbaycan) kökenli olup, Horasan'dan Hâcî Bektâş-ı Velî ile birlikte Anadolu'ya (Rûm) gelen kırk abdalardan biridir ve Hâcî Bektâş-ı Velî'nin amcası Haydar Ata'nın oğlu Hasan Gazi'nin oğlu olduğu ileri sürülmektedir. Aynı gelenek, Abdal Musa'yı Hatun Ana'nın ⁴ muhibi ve Hâcım Sultan'ın dervîşi olarak gösterir.

Abdal Musa'nın, Antalya vilâyeti'nde, Elmalı yakınlarındaki *Tekke Köyü*'nde bulunan tekkesi, Tarikatın ortadan kalkışına dek, önemli ve zengin bir Bektâşi merkezi oldu. Adına bağlanan kült, bu bölgede ve genelde Anadolu alevîleri arasında hâlâ canlılığını korumaktadır. Bazı alevî dedeleri hâlâ "Abdal Musa Ocağı" diye bilinen ocağa bağlıdır. İlkbaharda, Nevruz Bayramı sırasında, Abdal Musa için kurbanlar kesilmektedir ⁵. Tekke Köyü'ndeki türbesi, Anadolu alevîleri için bir hac mekânı olma özelliğini korumakta ve son yıllarda, her yıl 9-10 Haziran'da bu mekân bir bayram yeri haline gelmektedir ("Abdal Musa'yı Anma ve Kutlama Törenleri" - Tekke Köyü).

Aşıkpaşazâde (Dervîş Ahmed b.Şeyh Yahyâ) (ölümü 1502'den sonra), Abdal Musa ve yoldaşlarından ilk söz edenlerden biridir. Aşıkpaşazâde'ye göre, Hatun Ana'nın muhibi Abdal Musa, bir süre Hâcî Bektâş-ı Velî'nin türbesinde bulunmuştur. M. Fuad Köprülü'nün de belirttiği gibi, Abdal Musa, daha 15. yüzyılda Bektâşiliğe bağlı bir kişilik olarak ortaya çıkmaktadır ⁶. Aşıkpaşazâde tarihinden, Abdal Musa'nın Orhan Gazi döneminde Bursa fethine (1326) katıldığını, hatta Murad I döneminde yaşadığını öğreniyoruz ⁷. Bektâşilere karşı olan düşmanlığını saklamayan *Tevârih-e 'al 'Osmaniye* yazarına göre, Yeniçerilerin taşıdıkları geleneksel *börk* (başlık) Hâcî Bektâş'a ait değildir. Bu börkün Bektâşilerce kullanımı, yazarın tarihsel bir olay gi-

bi sunduğu bir rivayete dayanmaktadır. Buna göre, Abdal Musa, Yeniçerilerle birlikte bir savaşa katılmış ve bir Yeniçeriden börkünü kendisine vermesini istemiştir. Bu börkle yurduna döndüğünde kendisine "başındaki nedir?" diye soranlara: "buna 'elifi taç' derler" diye cevap vermiştir ⁸. Bu bilgi yalnızca Aşıkpaşazâde'ye ait olup, diğer tarihçiler tarafından tekrarlanmamıştır. Her ne kadar tarihsel kesinlikten yoksun olsalar da, eleştirel bir bakış açısıyla kullanıldıklarında, bu bilgiler belli bir değer kazanmakta ve Abdal Musa'nın hayatına dair ipuçları sunmaktadırlar.

Bursa fethine bağlı rivayetlerden, tarihsel ilgiye pek sahip olmayan küçük parçaları yineleyen, Mehmed Neşri'nin (ölümü 1520) *Cihân-numâ'sı* dışında ⁹, 15. yüzyıl tarihsel kaynakları Abdal Musa'ya dair hiçbir bilgi vermemektedirler.

Taşköprü-zâde Ahmed'in (ölümü 1561) Şakâ-yık'un- Nu'mânîya'sına göre, Abdal Musa'nın, Orhan Gazi döneminde, tarihçilerce daha çok tanınan bir başka gazidervîş ile, (at yerine geyiğe bindiği söylenen) Geyikli Baba'yla özel bir ilişkisi vardı. Şakâ-yık'ta sözü edilen ve daha sonra çeşitli tarihçilerce yinelenen rivayete göre, Abdal Musa, pamuğa sarılmış yanan bir közü bir müridiyle Geyikli Baba'ya göndermiş. O da, müride bir kâse süt geri göndermiş. Müridin şaşkınlığı karşısında, Abdal Musa, bunun geyik sütü olduğunu, geyiklere söz geçirmenin, cansız olan ateş ve pamuğa egemen olmaktan daha güç olduğunu, dolayısıyla, Geyikli Baba'nın kendisine olan üstünlüğünü tanıdığını açıklamış ¹⁰. Köprülü, bu rivayeti Ahmed Yesevî hakkında anlatılan bir başka rivayetle karşılaştırmaktadır. Buna göre, meclisinde kadınlarla erkeklerin gönüllerinden kötü bir niyet geçirmeksizin birlikte bulunabileceklerini kanıtlamak üzere, Ahmed Yesevî, kendisini tam da bu yüzden eleştiren Horasan Ulemâlarına pamuğa sarılmış bir ateş parçası gönderir. Kuşkusuz daha eski ve daha anlamlı olan bu rivayet, Köprülü'ye göre, Bektâşilere Yesevîlerden geçmiş, böylelikle, Taşköprü-zâde kaynak adı almaksızın eski Bektâşi menakıb-nâmelerini kullanmıştır ¹¹.

Tarihsel kaynaklar, Abdal Musa'nın, Bursa fethi öncesi ve sonrası, bu şehirdeki hayatına dair başka hiçbir bilgi vermemektedirler. Yesevî, Kalenderî, Haydarî, Vefâf ve Babâf isyanından arta kalan diğer dervîşlerden oluşan ve "Abdâlân-ı Rûm" diye adlandırılan bu grubun üyesi olduğu anlaşılıyor ¹². Diğer türkmen ba-

Köprülü, Prof. Dr. M. Fuad

"Abdal Musa, Türk Kültürü", Ankara.

1973 / 11 sayı 124 ~~56-15~~

S. 198-207

ABDAL MUSA

88-963762

Seyirci, Muza.

Abdal Musa Sultan / Musa Seyirci. —

İstanbul : Der Yayınevi, 1992.

245 p., [16] p. of plates : ill. ; 20 cm.

"Yayın no. 97"—T.p. verso.

Includes bibliographical references (p.

225-230) and index.

ISBN 975-353-012-9

29 TEMMUZ 1994

11 NISAN 1994

442. Şener, Cemal: Alevi törenleri : Abdal Musa, Veli
Baba Sultan, Hamza Baba, Hacı Bektaş Veli / Cemal Şe-
ner. - 1. baskı. - İstanbul : ANT Yayınları, 1991. - 135 S. :
Ill.

Inhalt: Vier alevitische Feste. - Text türk.

9 E 6239

ABDAL
MUSA
HACI BEKTAŞ
VELİ

010071

ABDAL MÛSÂ

-
- 1 GİZEM KAŞOTURACAK, Dergâh-i Abdal Musa: A heterodox dervish tekke between the state and the people, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

Aبدال موسى (010071)

12 Ocak 2018

KÜTÜPHANEYİ
DÜNYA GELEN DOKÜMAN

NIKOS SIGALAS

LE PASSÉ-PRÉSENT DU TEKKE D'ABDAL MUSA
UNE ENQUÊTE SUR LES SURVIVANCES DU PASSÉ OTTOMAN,
L'AUTORITÉ RELIGIEUSE ET LA COMMUNAUTÉ DANS UN
VILLAGE BEKTACHI DE L'OUEST-ANATOLIEN

Cet article est le fruit d'une réflexion sur la distance entre *un* passé ottoman et un présent turc républicain qui s'en réclame : la distance entre d'un côté, le célèbre couvent des derviches (*tekke*, *dergah* ou *zaviye*) d'Abdal Musa, qui a fonctionné jusqu'à la fermeture officielle des *tekke* en 1925, et de l'autre, les institutions religieuses mises en place aujourd'hui par les habitants du village de Tekke (Tekke Köyü), en collaboration avec des personnes, instances et autorités extérieures à celui-ci, pour se réclamer de l'héritage dudit couvent. Il sera question ici de continuité et de rupture historique, de patrimoine et de ses appropriations, ainsi que, beaucoup, de religion, comme facteur d'organisation – voire, occasionnellement, de bouleversement – des rapports entre les individus ou entre les individus et l'État.

Nous avons visité l'histoire du *tekke* d'Abdal Musa et de son village « à rebours ». Notre enquête n'a pas eu comme point de départ un intérêt pour le passé ottoman du couvent, mais le présent de Tekke Köyü et les questions que ce présent posait à nos deux compagnons ethnologues et à nous-même. Pour y répondre, nous avons examiné l'histoire ottomane du *tekke* et c'est cette forme de visite à contresens du temps historique que nous avons voulu donner également, en partie du moins, à l'exposé de l'enquête. Inversement, l'étude du présent du village de Tekke a contribué, croyons-nous, à notre meilleure compréhension du passé ottoman du *tekke*. Comme M. Bloch l'a bien expliqué, le fait de